

HRVATSKI MEDIJI O PRESUDI Prliću i drugima

ČINJENICE (*nespominjane*), INTERPRETACIJE (*emocionalne*),

IZVJEŠTAVANJE (*tendenciozno*)

Autorica: Mirjana Oklobdžija

Kada sudski proces traje trinaest godina, sudi se šestorici optuženih za mnogobrojne ratne zločine, kada se radi o najkompliciranijem slučaju u praksi jednog internacionalnog suda tijekom kojeg je u spis uneseno 10.000 dokaznih predmeta¹ i saslušano 145 svjedoka optužbe, među kojima sedam vještaka, kao i 61 svjedok obrane, među kojima sedam vještaka, gdje prvostupanjska presuda sadrži 6 tomova (2.629 stranica)² a drugostupanjska 3 toma (1.500 stranica), nije jednostavan zadatak dati vjerodostojan sažetak. Žalbeno vijeće je to učinilo u sudnici (29. 11. 2017.), pripremivši 18 stranica sažetka presude s naznakom: "Ovaj usmeni sažetak ne predstavlja nikakav dio mjerodavne pismene presude Žalbenog vijeća, koja će biti podijeljena stranama u postupku na kraju ovog ročišta"³. Nažalost, izgleda da je i pročitavanje tih 18 stranica doživljeno od mnogih izvjestitelja kao velik i nepotreban napor. Zadatak pravičnog izvještavanja nije neizvediv, ali isključivo ako je baziran na činjenicama (u čije proučavanje je nužno uložiti napor), a ne na emocijama. Emocije su, naravno, neizbježne u svakom ljudskom društvu, ali zadatak novinara i političara nije da ih usmjerava po svojoj volji no da, poštujući činjenice, ostavi slobodu građanima da ih procesuiraju samostalno. Kad je primateljima medijskih poruka ponuđen sažetak sažetka i to tendenciozno i ispod svakog nivoa pravila profesije (novinarske; političari su kategorija za sebe), rezultat je konfuzija u kojoj su neminovne tenzije, lov na vještice, brkanje odgovornosti pojedinca i naroda, jačanje kolektivističkih strasti i odbijanje suočavanja sa prošlošću. A kada jedan sudski proces završi dramatično, samoubojstvom u sudnici tijekom čitanja presude, novinari i političari (osim časnih izuzetaka) očigledno lako gube samokontrolu i stvaraju neukusan spektakl koji, u krajnjoj liniji, ne koristi nikome i ničemu (pozitivnom).

Prva optužnica u predmetu Prlić i drugi (Stojić, Praljak, Petković, Ćorić i Pušić) – (IT-04-74) – podignuta je 2. 3. 2004., izmijenjena optužnica 16. 11. 2005., a finalna (druga izmijenjena

¹ http://www.icty.org/x/cases/prlic/cis/en/cis_prlic_al_en.pdf

² http://www.icty.org/x/cases/prlic/tjug/bcs/130529_summary_bcs.pdf

³ <http://www.icty.org/x/cases/prlic/acjug/bcs/171129-summary-bcs.pdf>

optužnica) 11. 6. 2008. Ta posljednja sadrži 58 stranica i od navedenog datuma je javni, svima dostupan, dokument.⁴ Uz prvostupanjsku presudu (29. 5. 2013.) i presudu Žalbenog vijeća (29. 11. 2017), optužnica je glavni dokument za svaku ozbiljnu raspravu (i izvještavanje) o ovom slučaju. U njoj je navedeno za što se tereti optužene i opisana situacija u jednom dijelu Bosne i Hercegovine u ograničenom vremenskom periodu.

OPTUŽNICA

U optužnici je, između ostalog, navedeno: "U augustu 1993. godine, Hrvatska Zajednica Herceg-Bosna se proglasila Hrvatskom Republikom Herceg-Bosnom... Radnjama poduzetim 8. aprila 1992. i 15. maja 1992., razni čelnici Herceg-Bosne, među kojima je bio i Mate Boban, osnovali su Hrvatsko vijeće obrane (HVO) ..." U daljnjem tekstu navedeni su osnovni biografski podaci i detaljno naznačene sve funkcije, imenovanja i zaduženja šestorice optuženih. Udruženi zločinački poduhvat (UZP), njegova namjera, načini funkcioniranja i sudionici pregledno su opisani (str. 5 - 20). Slijedi navođenje činjenica, konteksta u kojem su počinjene krivične radnje navedene u optužnici. Počinje 1991., kada je "Republika Hrvatska (je) već bila u ratu s nacionalističkim srpskim snagama koje su nastojale da pripoje dijelove Hrvatske "Velikoj Srbiji". Mirovnim sporazumom Ujedinjenih nacija u januaru 1992. rat u Hrvatskoj je okončan, nakon što su srpske snage preuzele kontrolu nad približno jednom četvrtinom do jednom trećinom teritorije Republike Hrvatske..." Nastavlja se s datumima priznavanja RH i BiH od strane EU i UN (1992) i činjenicom da su "Već u proljeće 1992. godine, snage bosanskih Srba (su) započele oružanu kampanju komadanja te države u pobjinama i protjerivanja Muslimana i Hrvata s teritorije koju su svojatali kao Veliku Srbiju..." Paralelno se navode i događanja u Herceg-Bosni, planovi UZP-a, između ostalog citirajući Franju Tuđmana: "Na jednom sastanku održanom 27. decembra 1991. u Zagrebu, Franjo Tuđman je rezimirao cilj udruženog zločinačkog poduhvata, rekavši: "vrijeme je da iskoristimo priliku i okupimo hrvatski narod unutar najširih mogućih granica". Na drugom sastanku, održanom 17. septembra 1992. godine, Franjo Tuđman je ostalim čelnicima udruženog zločinačkog poduhvata, među kojima su bili Gojko Šušak, Mate Boban i JADRANKO PRLIĆ, nakon što su prvo razgovarali o Hrvatskoj banovini, rekao da je od "životnog interesa" za hrvatsku državu "osigurati našu poziciju, u nacionalnom i teritorijalnom smislu, u Bosni i Hercegovini"... Paragraf 26. govori u "kroatizaciji" u školama i propagandi u medijima u HB, kao i o sve težem položaju muslimanskog stanovništva. Paragraf 27. spominje neprijateljstva između snaga Herceg-Bosne/HVO-a i snaga bosanskih Srba u proljeće i ljeto 1992. godine, dodajući: "poslije sastanka između Radovana Karadžića i Mate Bobana održanog 6. maja 1992. u Grazu, u Austriji, uspostavljena je značajna i trajna saradnja između bosanskih Hrvata i bosanskih Srba i ona je u onim dijelovima Bosne i Hercegovine na koje se ova Optužnica najviše odnosi trajala, uz manje izuzetke, sve do kraja 1993. godine."

⁴ <http://www.icty.org/x/cases/prlic/ind/bcs/080611bcs.pdf>

U daljnjim paragrafima nižu se podaci (s navedenim konkretnim lokacijama) o rastu napetosti između HB i bosanskih Muslimana, o Vance-Owenovom mirovnom planu, reakcijama na njega, konkretnim akcijama: “Snage Herceg-Bosne/HVO-a su započele široku kampanju progona, vojnih akcija, hapšenja i protjerivanja s ciljem nametanja svojih zahtjeva, pri čemu su u periodu od 16. do 18. aprila 1993. izvršile napade na više od trideset muslimanskih gradova i sela, uključujući napade i zvjerstva u Ahmićima⁵ 16. aprila, u Sovićima i Doljanima 17. aprila, te u Parcanima, Lizopercima i Tošćanici 17-19. aprila...” Nadalje, govori se o progonu civila i napadima na istočni Mostar kao i općine Prozor, Stolac, Čapljinu i Ljubuški, premještanju hrvatskog stanovništva iz srednje Bosne u zapadnu Hercegovinu, te aktivnostima HVO-a. “Radnje koje je poduzimala Herceg-Bosna/HVO vršene su po sljedećem obrascu: kao prvo, većina vojno sposobnih muškaraca, bosanskih Muslimana (među kojima su bili i mnogi pripadnici HVO-a), uhapšena je i zatočena u raznim zatvorima i koncentracionim logorima HVO-a. Potom, nakon što je većina muškaraca, Muslimana, uklonjena, HVO je preuzimao kontrolu nad gradovima i selima i sistematski prikupljao žene, djecu i starce, bosanske Muslimane, koji su zatim zatočeni na različite periode i/ili premješteni na područja pod kontrolom ABiH-a ili deportovani u druge zemlje.” Te i slične akcije optužnica karakterizira kao etničko čišćenje na rasprostranjenoj i sistematskoj osnovi za koje su odgovorni šestorica optuženih i ostali članovi UZP-a, a koje se provodi na sljedeće načine: a) Poticanje i raspirivanje političkog, etničkog ili vjerskog razdora, podjele i mržnje; b) Primjena sile, zastrašivanja i terora; c) Oduzimanje i uništavanje imovine; d) Zatočenje i zatvaranje; e) Prisilno premještanje i deportacija; f) Prisilni rad. Svi ti elementi detaljno su ilustrirani u svakom pojedinačnom odjeljku. Tako se govori o masovnim hapšenjima i deložacijama muslimanskog stanovništva tijekom kojih su pripadnici HVO-a “bosanske Muslimane (su) ubijali, teško ranjavali, seksualno zlostavljali, pljačkali im imovinu i zlostavljali ih na druge načine”. Spominju se logori (Heliodrom, Ljubuški, Dretelj, Gabela, Vojno). “... Mnogi su bili izloženi nečovječnom postupanju i fizičkom i psihičkom zlostavljanju, uključujući premlaćivanje i seksualno zlostavljanje.” Nije preskočen ni napad koji je HVO izvršio 23. oktobra 1993. godine na muslimansko selo Stupni Do i događanja poslije toga. Navodi se i kraj sukoba – “Dana 1. marta 1994. ili približno tog datuma, Franjo Tuđman i rukovodstvo Herceg-Bosne/HVO-a potpisali su Washingtonski sporazum, kojim je osnovana hrvatsko-muslimanska federacija i okončane otvorene borbe velikih razmjera između tih dviju strana.”

Slijede detaljni opisi ratnih zbivanja, bazirani na dokaznom materijalu koje je prikupilo tužilaštvo (uključujući demografske podatke, vojne akcije i broj žrtava) u općinama Prozor, Gornji Vakuf, Jablanica (Sovići i Doljani), Mostar (na primjer, ovaj lokalitet i zbivanja/kriminalne radnje opisane su u paragrafima 88-118, na stranicama optužnice 32-37), logoru Heliodrom (“središnji vojni zatvor”, operativan od rujna 1992. do travnja 1994. kroz koji je prošlo nekoliko tisuća muškaraca, žena i djece), logoru Vojno (na primjer, u drugoj polovici 1993. u ovom logoru se nalazilo 50 žena s malom djecom, a prikupljeni dokazi potvrđuju da su bile seksualno

⁵ (Zbivanja u Ahmićima i dolini Lašve analizirana su detaljno u predmetima Blaškić te Kordić i Čerkez)

zlostavljane; “..Prije tih epizoda seksualnog zlostavljanja ili tokom njih žene bi često premlatili ili im prijetili da će im, ako se ne povinuju, ubiti dijete (ili djecu).”). Dalje se govori o zatočeničkim centrima u općini Ljubuški, zbivanjima u općini Stolac (dat je detaljni opis zlostavljanja, ubojstva, protjerivanja, uništavanja džamija i pljačke imovine bosanskih Muslimana počinjenih od strane HVO-a), općini Čapljina, okružnom vojnom zatvoru Dretelj (“...Broj zatočenika u zatvoru u Dretelju dostigao je vrhunac 11. jula 1993. godine, kada je HVO u tom zatvoru držao približno 2.270 zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana. Nakon toga, broj zatočenih muškaraca muslimanske nacionalnosti u prosjeku je iznosio oko 1.700...”..” Krajem kolovoza 1993. godine, pripadnici HVO-a su zatočena muslimanska sveštena lica, zatočenike u najslabijem fizičkom stanju i zatočenike iz samica premjestili na drugo mjesto (u Silos) u Čapljini kako bi ih sakrili od predstavnika Međunarodnog komiteta Crvenog krsta koji su početkom septembra 1993. godine posjetili taj zatvor.”) . Dalje se donose detalji o okružnom vojnom zatvoru u Gabeli (u kojem su, kao i na drugim lokacijama, bili zatvoreni kako vojnici ABiH tako i civili; “Organi vlasti nisu u dobroj vjeri ili na odgovarajući način preduzeli mjere da se napravi razlika između zatočenih vojnika i civila niti su se postarali za to da se civili puste na slobodu.”), zbivanjima u općini Vareš (Kiseljak, Stupni Do – ” Ujutro 23. oktobra 1993. godine, snage Herceg-Bosne/HVO-a napale su Stupni Do. Preuzevši kontrolu nad raznim dijelovima sela, vojnici HVO-a istjerali su civile iz njihovih domova i skrovišta, opljačkali im dragocjenosti, seksualno zlostavljali muslimanske žene i ubili najmanje trideset jednog muškarca, ženu i dijete muslimanske nacionalnosti. (Spisak ubijenih žrtava i seksualno zlostavljanih žena nalazi se u Prilogu.) U toku i nakon napada, snage Herceg-Bosne/HVO-a bezobzirno su razorile gotovo cijelo selo. Sve u svemu, u napadu HVO-a na Stupni Do život je izgubilo ukupno najmanje trideset sedam muškaraca, žena i djece muslimanske nacionalnosti...”. Spominje se i uloga/odgovornost Ivice Rajića⁶, te neispunjena obećanja optuženih da će krivci iz redova HVO-a biti pozvani na odgovornost.)

Na osnovu svega iznesenog na 58 stranica optužnice (upotpunjene priložima), Prlić i drugi optuženi su za: 1. Planiranje, poticanje, naređivanje, činjenje ili na drugi način pomaganje i podržavanje (akcija navedenih u optužnici) – paragraf 218-220; 2. Udruženi zločinački poduhvat - prvi vid, drugi vid, treći vid - paragraf 221-227; 3. Odgovornost nadređenog – paragraf 228. Slijede točke (od 1 do 26) krivičnih djela za koje se optužene smatra odgovornima. Na kraju optužnice, u “Dodatnim navodima” (paragraf 231-238) navodi se između ostalog: “Sve vrijeme na koje se odnosi ova Optužnica, u Bosni i Hercegovini vladalo je stanje oružanog sukoba, međunarodnog oružanog sukoba i djelimične okupacije, u kojima su, u cijelosti ili djelimično, učestvovali država Republika Hrvatska i njeni organi vlasti, njene oružane snage i predstavnici, koji su se nalazili u oružanom sukobu protiv države Republike Bosne i Hercegovine i/ili ABiH i/ili bosanskih Muslimana na teritoriji države Republike Bosne i Hercegovine”....” JADRANKO PRLIĆ, BRUNO STOJIĆ, SLOBODAN PRALJAK, MILIVOJ PETKOVIĆ, VALENTIN ĆORIĆ i BERISLAV PUŠIĆ

⁶ <http://www.icty.org/bcs/case/rajic/4>

morali su se pridržavati zakona i običaja koji regulišu vođenje oružanog sukoba, uključujući Ženevske konvencije iz 1949. i njihove dopunske protokole. ...”

PRESUDA ŽALBENOG VIJEĆA

(Sva tri toma ove presude dostupna su na službenim stranicama Tribunala⁷.)

29. 11. 2017. Žalbeno vijeće ICTY-a je na otvorenoj sjednici iznijelo sažetak svoje presude⁸. Uzevši u obzir prvostupanjsku presudu kao i na nju uložene žalbe, kako od strane obrane tako i tužilaštva, Žalbeno vijeće je navelo koje elemente prvostupanjske presude i žalbi stranaka u postupku prihvaća, a koje odbija. ŽV je, između ostalog, konstatiralo:

- Predmet se odnosi na događaje iz perioda od 1992. do 1994. godine, u osam općina i pet zatočeničkih centara na teritoriju Bosne i Hercegovine, kasnije nazvane Herceg-Bosna. (Navode se službene funkcije svih optuženih);
- Potvrđuje se djelovanje UZP-a;
- Potvrđuje se međunarodni karakter sukoba;
- Potvrđuje se da su se odigrala masovna hapšenja, zatvaranja, zlostavljanja, ubojstva, raseljavanja muslimanskog stanovništva (muškaraca, žena i djece), bez obzira na njihov status;
- Potvrđuje se da se radilo o bezobzirnom razaranju gradova, naselja ili sela ili o pustošenju koje nije opravdano vojnom nuždom, uključujući pljačku imovine i razaranje džamija (ali ŽV odbija odluku PV-a, smatrajući da je Stari Most u Mostaru predstavljao legitimni vojni cilj);
- Dodaje se odgovornost nadređenog (sto je PV propustilo), za sve optužene osim Pušića;
- Žalbeno vijeće potvrđuje visine kazni koje je dosudilo Pretresno vijeće za svu šestoricu optuženih.

U svojoj Izjavi (19. 11. 2017.) Tužilaštvo je izrazilo zadovoljstvo presudom, uz konkluziju: “... Kao što je u više navrata utvrđeno u predmetima pred Tribunalom, današnja presuda je potvrdila da je postojao međunarodni oružani sukob zato što je Hrvatska imala cjelokupnu kontrolu nad HVO-om, koji je počinio široko rasprostranjene zločine, što je dokazano u ovom predmetu. Hrvatska je razriješila dužnosti oficire Hrvatske vojske kako bi komandovali snagama HVO-a u Bosni i Hercegovini, pružala logističku podršku i slala snage Hrvatske vojske u Bosnu i Hercegovinu kako bi direktno sudjelovale u sukobu. Žalbeno vijeće je potvrdilo zaključke Pretresnog vijeća da su

⁷ <http://www.icty.org/en/case/prlic/4>

⁸ <http://www.icty.org/x/cases/prlic/acjug/bcs/171129-summary-bcs.pdf>

ključni članovi tadašnjeg rukovodstva Hrvatske, uključujući predsjednika Franju Tuđmana, ministra obrane Gojka Šuška i Janka Bobetka, visokog generala Hrvatske vojske, dijelili zločinački cilj da etnički očiste bosanske Muslimane i doprijenili ostvarivanju tog cilja. Odgovorni zvaničnici trebaju promovisati prihvatanje ovih činjenica kao osnovu za pomirenje. Patnja žrtava i preživjelih mora biti priznata. Iako je utvrđeno da su šestorica optuženih odgovorna za ovu kampanju etničkog čišćenja, veći broj visoko i srednje rangiranih zvaničnika i komandanata još uvijek mora biti priveden pravdi za te zločine. Mnogi od njih dostupni su hrvatskom pravosuđu. Tužilaštvo izražava svoju punu podršku Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske i očekuje da ono hitno procesuirat te slučajeve. Tužilaštvo takođe poziva hrvatske vlasti da dozvole da pravosudni proces krene naprijed nezavisno i nepristrasno, što uključuje i omogućavanje regionalne pravne saradnje.”⁹

SVRSTAVANJE

Mnogo bi toga trebalo biti sastavni dio kategorije “zdravog razuma”, no tome u praksi često nije tako. Ako se govori o “objektivnom novinarskom izvještavanju”, trebalo bi biti jasno (prije svega onima čiji je to posao) što to bazično znači. Opće poznata definicija objektivnosti je: “Pojam koji opisuje neovisan opis činjenica ili stvarnosti, nepromijenjen je od strane promatrača ili osobe koja ga opisuje. Srodni pojmovi su neovisnost, nepristranost, a svi skupa podrazumijevaju maksimalno isključivanje osjećaja i predrasuda. Suprotni pojam je subjektivnost ili jednostranost.” U situacijama krize, napetosti ili događaja koji su stvarno (ili su tako prikazani) od velikog interesa za javnost, objektivnost je potrebna nego ikad. Kodeks časti hrvatskih novinara, kako je objavljen na stranicama HDN-a¹⁰, ističe: “... **5.** Pravo je i dužnost novinara zauzimati se za slobodan protok informacija. Novinar je obavezan iznositi točnu, potpunu i provjerenu informaciju. On kritički prosuđuje izvore informacija i u pravilu ih navodi... **18.** Baveći se političkim sukobima novinar uvažava građanska prava i slobode sudionika te osnove demokratskog političkog sustava. Pritom nastoji zadržati primjerenu profesionalnu distancu... **22.** Novinar, kao i svaki građanin, ima pravo na političko i drugo opredjeljenje. On, međutim, u svom djelovanju zauzima profesionalnu distancu prema aktualnim zbivanjima, što je jedan od preduvjeta za objektivno i profesionalno izvještavanje o događajima.” Izvještavanje o gore navedenoj presudi može se smatrati svojevrsnim testom što se tiče profesionalnosti novinara, tj. njihove sposobnosti da iznesu potpunu i točnu informaciju i zadrže primjerenu distancu.

Primaoci medijskih poruka, dakle građani – čitaoci, slušaoci, gledaoci – imaju pravo očekivati da su za njih pripremljeni izvještaji - vjerodostojni. Teško se može očekivati da prosječan građanin,

⁹ <http://www.icty.org/bcs/press/izjava-tu%C5%BEila%C5%A1tva-povodom-presude-u-predmetu-tu%C5%BEilac-protiv-jadranka-prli%C4%87a-i-drugih>

¹⁰ <http://www.hnd.hr/dokumenti>

poslije radnog dana, ima vremena, energije i/ili mogućnosti da pažljivo konzultira nekoliko domaćih i stranih medija, uspoređi njihove sadržaje, analizira ih i dođe do određenog zaključka. To je i tako zadatak onih koji su za to kvalificirani i plaćeni, onih kojima većina vjeruje.

(Gotovo) uvijek je bolje/ugodnije biti priznat nego napadan. Lakše je ploviti u matici nego se suprotstavljati većini (čak, ili pogotovo, kada je ona slijepa, "zavedena"). Napadi na novinare nisu rijetki, a variraju od uvreda, pokušaja ometanja u radu i prozivanja, do prijetnji ubojstvom i fizičkih napada. Nedavno (sada) u Hrvatskoj, to se događalo češće nego što je do nedavno bilo uobičajeno i uglavnom je vezano za izvještavanje o posljednjoj presudi haškog Tribunala. Interesantno je (iako očekivano) da se ne prijeti novinarima (i političarima) koji plove u matici masovne euforije (koju i sami aktivno raspiruju), nego onima koji su zadržali profesionalnu odgovornost poštujući pravila profesije i pravo svakog građanina na provjerenu informaciju. Slično prolaze i aktivisti za ljudska prava koji misle "drugačije".¹¹ Prijetnje nisu zaobišle ni političare, prije svega Stjepana Mesića: "Bivši predsjednik Hrvatske Stjepan Mesić omiljena je meta desnice. Haaška presuda šestorici bosanskih Hrvata i javno samoubojstvo Slobodana Praljka u haaškoj sudnici oživjeli su novi val napada na njega. Zdesna ga zbog suradnje i svjedočenja u postupcima pred Haaškim sudom etiketiraju kao glavnog "izdajnika hrvatskih nacionalnih interesa", a general HOS-a Ante Prkačin preko Bujančeve TV emisije traži njegovo javno vješanje. Hajci se pridružio i dio HDZ-ovaca poput Drage Krpine, a predsjednik Savjetodavnog vijeća HDZ-a Vladimir Šeks pozvao je DORH da se pozabavi navodnim Mesićevim "lažnim svjedočenjem" pred Haaškim sudom..." (Mesićev odgovor je objavljen u *Jutarnjem listu* 23. 12. 2017¹².) Nisu izostali ni napadi na Ivu Josipovića, Mladena Bajića i Vesnu Pusić, koje na primjer Zdravko Tomac (i ne samo on) smatra "izdajnicima" koji su, po njegovoj interpretaciji "...vrlo sustavno radili protiv interesa Republike Hrvatske. Kršili su zakone, slali transkripte, pomagali su političke snage u zemlji i inozemstvu koje su silom željele staviti Hrvatsku na optuženičku klupu..."¹³ Prijetnje smrću upućene su, putem društvenih mreža, a o čemu je izvjestila i HRT, saborskim zaastupnicima Vesni Pusić i Goranu Beusu Richembergu. Sto se Vesne Pusić tiče, njena najspominjanija izjava tih dana, a zbog koje je primila prijetnje, je da presude "...koje su do sada izrečene predstavljaju epilog loše i pogrešne politike iz 90-ih. Smatram da ovim presudama nije osuđen hrvatski narod nego da su osuđeni nositelji te politike koji se nalaze u Haagu..."¹⁴ Iako je i međunarodni sud, nakon godina suđenja i razmatranja dokaza, donio

¹¹ <http://www.index.hr/vijesti/clanak/dorh-ne-vidi-kazneno-djelo-u-pozivu-hdzovca-na-strijeljanje-mladih-aktivista/1013482.aspx>

¹² <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/mesic-za-jutarnji-odgovara-na-optuzbe-da-je-izdajnik-zbog-svjedocjenja-u-haagu-ali-i-otkriva-detalle-famoznog-sastanka-tudmana-i-milosevica/6870723/>

¹³ <https://direktno.hr/direkt/zdravko-tomac-uz-mesica-josipovica-i-bajica-treba-prijaviti-i-vesnu-pusic-106590/>

¹⁴ <http://hr.n1info.com/a263970/Vijesti/Vesna-Pusic-komentirala-presudu-bh.-sestorki-evo-sto-je-porucila.html>

presudu koja to potvrđuje, izgleda da pravo na istinu, uvažavanje činjenica i dokaza, iznošenje vlastitog mišljenja i odbacivanja političkih mitova jos treba pričekati neke buduće dane.

U ČEMU SU IZVJEŠTAJI MANJKAVI

U kontekstu presude Prliću i drugima “iznijeti potpunu i točnu informaciju i zadržati primjerenu distancu” trebalo bi značiti:

Iznijeti podatke o ratu u BiH;

Iznijeti podatke o ratnim zločinima (konzultirajući dokumente Tribunala i ostale dostupne izvore);

Iznijeti podatke iz konkretne optužnice i presude;

Iznijeti podatke o dokaznom materijalu;

Iznijeti podatke o žrtvama.

Bitna premisa koja mora biti poštovana i od strane novinara koji se nisu specijalizirali za praćenje pravnih postupaka (za one koji to rade godinama da i ne govorimo) treba biti: Radi se o presudi Žalbenog vijeća internacionalnog sudišta, osnovanog od strane UN, koje RH priznaje i pomaže od njegovog osnutka.

Zaključak, nakon uvida u medijska izvještavanja tokom sedam dana nakon donošenja presude, je: u hrvatskom medijskom prostoru nedovoljno je (objektivno) izvještavano o činjenicama na kojima se optužnica zasniva, dokazima iznesenim u postupku na kojima je utemeljena presuda, značenju pravnih pojmova (na primjer UZP i zapovjedna odgovornost), individualnoj odgovornosti optuženih, zločinima počinjenim od strane HVO u konkretnom sukobu, o logorima te – o žrtvama. (Općenito, o sveobuhvatnom broju žrtava u BiH tijekom ratnih sukoba postoji detaljan demografski izvještaj iz 2010., pripremljen pod vodstvom Ewe Tabeau, prenesen i u hrvatskim medijima.¹⁵). Sažeto, brojevi žrtava po nacionalnoj pripadnosti su: 68.101 bošnjačkih žrtava, 22.779, poginulih Srba, 8858 poginulih Hrvata, 4995 osoba drugih nacionalnosti. Kompletan izvještaj, u kojem se navodi metodologija i izvori, objavljen je na stranicama Tribunala¹⁶

¹⁵ <http://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/bih/clanak/id/96534/haaski-popis-knjiga-smrti-u-bih-u-ratu-104732-poginulih>

¹⁶ http://www.icty.org/x/file/About/OTP/War_Demographics/bcs/bih_referat_konf_100201.pdf

Poneka izjava žrtava mogla se naći i u hrvatskom medijskom prostoru.¹⁷ No nije pretjerano zaključiti da se situacijom žrtava “drugih”, ne-Hrvata, ozbiljno nije bavilo. Najopćenitije, žrtva je osoba koja neopravdano ispašta, netko povrijeđen, ranjen ili ubijen, u ovom kontekstu - tijekom ratnih sukoba. Internacionalni komitet Crvenog Križa (kao uostalom i mnogobrojni dokumenti internacionalnog humanitarnog prava) jasno ukazuju na definicije i pravno/moralne obaveze prema žrtvama.¹⁸ Bez obzira na to, teško da je previše komplicirano pitanje kako bi se trebalo odnositi prema civilnim žrtvama. Prije svega, njihova nacionalnost nije u osnovi pojma.

Izgleda da je pomno preskakan video materijal koji neke od zločina zorno prikazuje. (Usporedbe radi, u izvještavanju o presudi Ratku Mladiću video zapisi su, sa pravom, ponovljeno prikazivani u svim informativnim emisijama HTV-a.) I Stari Most u Mostaru, tj. njegovo rušenje, nije bitan dio izvještaja. Izgleda da taj spomenik kulture (o čijoj simbolici se više ne govori) nije važan jer je ŽV zaključilo da je bio legitimni vojni cilj, dakle presuda ga kao takvog više ne stavlja na teret optuženicima. Uzimaju se u obzir (i često neutemeljeno osporavaju) “oni drugi elementi” u kojima je krivnja dokazana. Govori se mnogo o Slobodanu Praljku i njegovom dramatičnom činu u sudnici; ostali osuđeni, valjda budući da su još živi, u drugom su planu.

ŠTO JE U FOKUSU IZVJEŠTAVANJA

Ono što nije bilo dovoljno prisutno u medijima, u kombinaciji s elementima koji su bili u fokusu, evidentno pokazuje kvalitetu rada “četvrtog staleža”¹⁹ ili “sedme sile” u Hrvatskoj. U prvom planu izvještavanja (dopuštajući da prevagnu emocije i strasti, osporavanje, umanjivanje i relativizacija krivičnih djela utvrđenih presudom), bilo je: - potvrđena prvostupanjska presuda, - umiješanost RH u ratna zbivanja u BiH (međunarodni sukob), - UZP, - kompetencije Tribunala i samoubojstvo Slobodana Praljka. Osim toga, nisu izostale ni druge očekivane i povezane teme; zapovjedna odgovornost, Transkripti, traženje “izdajica” domovine, strah da bi bosanske žrtve mogle tražiti odštetu i slično. Izjave su ponudili političari, javna tijela, advokati i građani na ulici.

Presuda i međunarodni sukob

29. 11. 2017. Žalbeno vijeće Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju je, u okviru žalbene presude bosanskohercegovačkoj šestorici, utvrdilo da je postojao međunarodni oružani

¹⁷ <http://net.hr/danas/hrvatska/prezivjeli-nikad-nece-zaboraviti-pakao-kroz-koji-ih-je-provukla-sestorka-naredio-je-da-se-i-beba-ubije-zive-su-nas-zapalili/>

¹⁸ <https://www.icrc.org/en/international-review/war-victims>

¹⁹ <https://sites.hks.harvard.edu/fs/pnorris/ Acrobat/Driving%20Democracy/Chapter%208.pdf>

sukob u BiH i stanje okupacije, a potvrdilo je i postojanje hrvatskog udruženog zločinačkog pothvata s ciljem etničkog čišćenja dijelova BiH.

Zanimljivo je napomenuti da je zainteresiranost medija za ovaj slučaj trajala mnogo kraće no kada su (2011. godine) u fokusu pažnje hrvatske javnosti bili Gotovina, Čermak i Markač.²⁰ Ovoga puta, poslije prvog burnog tjedna svrstavanja, indignacije i (najčešće) odbacivanja zaključaka Tribunala, nastupila je faza “zaborava” ako ne za sve, a ono za većinu. Taj prvi medijski tjedan, osim svakodnevnog izvještavanja Branimira Farkaša iz Haaga, može se ukratko ilustrirati sljedećim izjavama koje ga upotpunjuju, a i govore same za sebe:

“Konačnu presudu Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju Jadranku Prliću, Bruni Stojiću, Slobodanu Praljku, Milivoju Petkoviću, Valentinu Ćoriću i Berislavu Pušiću Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti prima s nezadovoljstvom i zabrinutošću. Ova nepravедna presuda, koja nije utemeljena na povijesnim činjenicama, neće pridonijeti pomirenju i smirivanju napetosti na prostoru Bosne i Hercegovine i cijele jugoistočne Europe”, stoji u izjavi HAZU-a. (29. 11.)

Premijer Andrej Plenković je izjavio: “U ime Vlade RH i osobno želim izraziti najdublju sućut obitelji generala Slobodana Praljka. Njegov čin, kojemu smo nažalost svi svjedočili danas, najviše govori o dubokoj moralnoj nepravdi prema šestorici Hrvata iz BiH i hrvatskom narodu. Vlada izražava sućut svim žrtvama svih zločina koji su počinjeni u ratu u BiH. Također, izražavamo nezadovoljstvo i žaljenje zbog potvrđenih presuda za šestorku...” (29. 11.)²¹

“Presuda je apsurdna. Ovo je presuda hrvatskom narodu, blajburška presuda hrvatskom narodu.” Marko Tokić (29. 11.)²²

“Kao predsjednica želim poručiti kako se jučer nije izricala presuda RH niti hrvatskom narodu u BiH. Hrvatska nije bila agresor nego je uz SAD najviše učinila za cjelovitost BiH... Nitko drugi, pa ni Haški sud, neće pisati našu povijest.” Kolinda Grabar-Kitarović. (30. 11.)

Ivan Turudić smatra kako komentarima da je presuda 'neprihvatljiva' političari preuzimaju politički rizik. "Osobno smatram da je presuda nepravедna, ali se mora poštovati... ni suđenje nije bilo pravедno... nisu imali 'pravo na slobodu'". (3. 11.)

“Hrvatska politika i ona koja se kreirala u Zagrebu i ona koja se kreirala u BiH je lutala, imala dvije dimenzije i dva lica. Jedno je lice neuspjeli udruženi zločinački pothvat koji je nanio strahovite patnje žrtvama a drugo svijetlo lice hrvatske politike je ono koje se izborilo za

²⁰ https://www.documenta.hr/assets/files/objave/2011%2008/HRT_Haag_rezultati.pdf

²¹ <http://hr.n1info.com/a263968/Vijesti/Plenkovic-Praljkov-cin-govori-o-dubokoj-moralnoj-nepravdi.html>

²² <https://www.artinfo.ba/index.php/lokalne-arhiva/11139-tokic-ovo-je-bleiburska-presuda-opet-su-nas-izrucili-na-milost-i-nemilost-neprijateljima>

prestanak sukoba, brinulo se i u ratu o protjeranim Bošnjacima i omogućilo postizanje Washingtonskog sporazuma i zajedničku borbu do kraja rata”, Bakir Izetbegović. (29. 11.)

“Zar nije dovoljna činjenica priznanje da su Bošnjaci najveće žrtve tog rata u svakom pogledu? Ne vidim da je za to krivac bila Hrvatska, uz neke pogreške koje je radila, ali nikakav udruženi zločinački pothvat, to je izmišljotina. (...) Nikakav tu zločinački pothvat za okupaciju i porobljenje susjedne države nije postojao. Ono što je zahtijevalo prisutnost HV-a u susjednoj državi bilo je egzistencijalne prirode...”²³ Zoran Milanović. (29. 11.)

“Mi u Hrvatskom generalskom zboru nismo gajili veliku nadu da će presuda u predmetu "Prlić i ostali" biti oslobađajuća. Iznenadile su nas tri stvari. Da je na mala vrata u obrazloženju presude sudac rekao da se radilo o udruženom zločinačkom pothvatu. Zatim je naveo Franju Tuđmana, Šuška i Bobetka te naveo da se radilo o međunarodnom oružanom sukobu. Nije se sudilo Hrvatskoj, ali ta kvalifikacija može biti vrlo opasna, s obzirom i na traženje odšteta...”²⁴ Pavao Miljavac (1. 12.)

(Trebalo bi biti nepotrebno, ali izgleda da je nužno naglasiti činjenicu da ova presuda nije, ni u jednoj riječi, presuda hrvatskom narodu ili RH u cjelini. Odgovor na pitanje iz kojih se motiva i od strane koga to tako podastire javnosti i/ili potencijalnim biračima izlazi izvan okvira ove analize.)

Kompetencije Tribunala

Statut Međunarodnog suda (u kojem su sadržane i sve relevantne rezolucije UN-a počevši od 1993. godine) dostupan je na službenim stranicama Tribunala.²⁵ Opseg dokumenta je 62 stranice pa tako nije prezahtjevno štivo za zainteresirane izvjestitelje i komentatore. Mandat je sažet na svega nekoliko strana i također javno dostupan. U tom dokumentu se naglašava: “Međunarodni sud ima zadatak izvesti pred sud osobe odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine, i time doprinijeti ponovnoj uspostavi i održavanju mira u regiji. Sud ima nadležnost samo nad pojedincima, a ne nad organizacijama, političkim strankama, vojnim jedinicama, administrativnim entitetima ili drugim pravnim subjektima...”²⁶

Izvjestitelji i javne ličnosti imaju svoje interpretacije o njegovom profilu, radu i rezultatima. Na primjer:

²³ <http://hr.n1info.com/a263926/Vijesti/Milanovic-Udruzeni-zlocinacki-pothvat-to-je-izmisljotina.html>

²⁴ <http://vijesti.hrt.hr/418255/miljavac-ovo-je-vjetar-u-lea-da-bih-krene-u-daljnje-optuznice>

²⁵ http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_bcs.pdf

²⁶ <http://www.icty.org/bcs/o-mksj/tribunal/mandat-i-krivicna-djela-u-nadleznosti-mksj>

“Možemo reći na kraju da je sud koji je osnovan radi žrtava i sam na kraju u svojoj zadnjoj presudi uzeo svoju vlastitu žrtvu. (...) Sud se pokazao nepredvidiv do kraja, pokazalo se da je ovo bila nesretna 13. godina ovog suđenja, pokazalo se da je ovaj 29. 11., Dan Republike bivše Jugoslavije, isto tako bio jedan čudan datum za izricanje ovakve presude...” Branimir Farkaš, (HTV 29. 11)

“Sud je farsa...” Ivo Lučić, HTV 29. 11.

U svom obraćanju javnosti Kolinda Grabar-Kitarović kaže: “...Očito je upao u zamku pogrešnog tumačenja svoje zadaće te se postavio kao politički arbitar, a ne pravosudno tijelo, pritom pokušavajući uspostaviti umjetnu ravnotežu krivnje.”²⁷ (30. 11)

“Haški sud nije opravdao svoja očekivanja, to je politički sud, ponašaju se kao kilava baba i bitno im je da primaju dobre dnevnice i imaju medijsku pažnju, željeli su revidirati povijest.”²⁸ Ante Kotromanović (30. 11.)

“U posljednjem danu svoga sramotnog više od 20 godina postojanja i djelovanja, ubili su časnog čovjeka našeg generala Slobodana Praljka. Nije mogao podnijeti nepravdu i skončao je vlastiti život. Zbog nepravde učinio je to i Zvonko Bušić. Učinilo je to tri tisuće hrvatskih dragovoljaca. Nepravda postaje nepodnošljivom kad dosegne mjeru kao što je ova danas – 20 godina bez dokaza, bez krivnje, od nepravdnoga suda.”²⁹ Zvonimir Šeparović (30. 11)

Ukratko, sud je prozivan kao “nepravedan, gnjusan, zločinački, politički...” te ga se, kao takvog, dovodi u pitanje, vrijeđa, omalovažava i, širokim zamasima huškačke retorike, odbacuje. Ne problematiziraju se dokumenti na kojima je osnovan, njegov statut i mandat. Globalni doprinosi tog tijela zaboravljaju se i reduciraju čim se radi o presudama koje nisu povoljne za “našu stvar”.

No s druge strane, ako se radi o presudi Radovanu Karadžiću, samo komentatori u Srbiji ju odbacuju sa indignacijom; u Hrvatskoj je bila dobro primljena. Tada, izgleda, sud u Haagu nije pogriješio. Anto Nobile kaže: “ Kad je Gotovina oslobođen, ponosili smo se presudom tog suda koja je dokazala da je Oluja čista. A sudac Meron, koji je bio predsjednik sudskog vijeća u slučaju Gotovine bio je u sudskom vijeću i u slučaju šestorke. Tad su se Srbi ponašali kao mi danas, govorili da se radi o političkom sudu i slično.”³⁰ Na tu temu Jelena Lovrić s pravom navodi: “Baš kao što je Franjo Tuđman svojedobno, svojom ratnom avanturom u Bosni i Hercegovini, hrvatsku

²⁷ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/predsjednica-ce-se-obratiti-javnosti-povodom-presude-sestorci-iz-bih---498032.html>

²⁸ <https://www.nacionalno.hr/kotromanovic-za-mene-je-praljkov-suicid-junacki-cin/>

²⁹ <https://www.nacionalno.hr/dr-zvonimir-separovic-proglas-hrvatskom-narodu-umro-je-general-praljak-umrla-je-pravda-u-haagu/>

³⁰ <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/ANTO-NOBILO-Haag-je-ipak-donio-pravdu.-Da-nije-bilo-njega-ne-bi-ni-Srbijonili-Milosevica>

državu doveo do toga da izgubi status žrtve agresije i počne se jednačiti sa Srbijom, tako se i današnja Hrvatska odnosom prema Haaškom sudu, bučnim odbijanjem presuda i negiranjem činjenica, pokazuje posestrimom Beogradu. Žrtve se prešućuju, kao da ih nema, a osuđeni ratni zločinci i ovdje i ondje slave se kao sveci.”³¹

Jasno je da ni jedna pravna institucija, pa tako ni ICTY, ne može jednostavno i radikalno promijeniti konstelaciju socijalne i političke zbilje. Iz lako dostupnih dokumenata jasno je vidljivo da Tribunal nije djelovao s iluzijom da može osigurati pomirenje u regiji. Njegov je posao bio utvrđivanje činjenica i traženje istine legalnim putevima, poštujući norme međunarodnog prava. No ne treba zaboraviti da istina može pridonijeti pomirenju, ako se zadovolje i drugi važni faktori i, dugoročno gledano, ako ne dođe do opstrukcije istine, manipulacije i propagande. U tom smislu, realno i potencijalno, ICTY je odigrao važnu ulogu i nije pretjerano zaključiti da je rad Tribunala jedan od nezaobilaznih faktora pomirenja. Koliko će biti iskorišten zavisi od elemenata koji izlaze izvan okvira njegovih kompetencija i intencija. Naravno, postoje i drugačija, manje optimistična viđenja, kad se govori o istini. Žarko Puhovski smatra da presuda šestorici čelnika bosansko-hercegovačkih Hrvata, kao ni mnoge dosadašnje, neće doprinijeti pomirbi. "Istina ne dovodi do pomirenja, istina dovodi do uznemirenja".³² Na žalost, nije isključeno da je u pravu. A sigurno je da su u pravu i mnogi koji imaju kritičke primjedbe na neke presude ovog suda. Ali je isto tako sigurno da bilo koja presuda bilo kojeg nacionalnog ili internacionalnog sudišta izaziva kontradiktorne reakcije. Savršene institucije (kao uostalom ni savršeni ljudi) jednostavno ne postoje.

Samoubojstvo Slobodana Praljka

Neukusno je neodgovorno raspravljati o bilo čijoj samoizabranoj smrti na načine kojima su, htjeli-ne htjeli, bili izloženi hrvatski građani. Novinari, kojima je spektakl bilo koje vrste hrana za rad, nisu mogli odoljeti. Političari su trebali znati bolje. Možda je dostatno reći da takva odluka pojedinca ne predstavlja dokaz krivnje, ali ni dokaz nevinosti, ma kako to bilo interpretirano.

Može se izdvojiti, ilustracije radi, samo nekoliko komentara ponuđenih javnosti tijekom prvih dana nakon Praljkovog dramatičnog čina. Oni variraju od divljenja do umjerenijih ili drugačijih mišljenja. (U svakom slučaju, tek nekoliko mjeseci kasnije, njegova smrt više nije "vijest".)

"Mora se priznati da je umro hrabro, da je umro kao neki film koji je režirao i da smo mi svjedočili jednoj ljudskoj tragediji...." Branimir Farkaš. (HTV, 29. 11.)

³¹ <http://thebosniantimes.ba/clanak/10424>

³² <https://direktno.hr/domovina/puhovski-praljak-ce-puckom-poboznoscu-biti-prihvacen-kao-svetac-terselic-ostajemo-zarobljeni-nedovrsenim-ratovima-105638/>

“U ime Vlade RH i osobno želim izraziti najdublju sućut obitelji generala Praljka. Njegov čin najviše govori o dubokoj moralnoj nepravdi prema šestorici Hrvata iz BiH i hrvatskom narodu....” Andrej Plenković. (29. 11.)

“Praljak je to učinio jer nije razmišljao o kategorijama puštanja iz zatvora ili nepuštanja - nego o kategorijama pravde i dostojanstva. Njemu i čitavom narodu u BiH učinjena je velika nepravda. Praljak je na ovaj način pokušao prosvjedovati, kad već to nije uspio sa desetak svojih knjiga i stotinama sati obrane na sudu”, Ivo Lučić. (HTV 29. 11.)

“Njegov čin pogodio je u srce hrvatski narod...” Kolinda Grabar-Kitarović. (30. 11.)

“Mislim da hrvatski narod nikada neće zaboraviti uspomenu na generala Praljka i visokomoralni čin nesuglasja s nepravdom i zbog toga se duboko klanja njegovoj viteškoj i časnoj uspomeni.” Luka Bebić.

“... njegov čin, jer je riječ ne samo o visokom časniku HVO-a nego i o generalu Hrvatske vojske, i to one ratne i pobjedničke, nije ‘obično’ samoubojstvo, nego svojevrsan ratnički, završni potez dostojan posljednjeg samuraja.” Davor Ivanković.

(Ove dvije i brojne druge izjave mogu se pročitati na stranicama portala “Novosti”, 8. 12. ³³)

Javio se i Vojislav Šešelj. Na svom Twitter profilu napisao je tog dana: “Šalu na stranu, danas je u Haagu viđen junački čin koji je za poštovanje”.

Na konferenciji za novinare (29. 11.) Žarko Puhovski je kazao: "Hrvatska će imati novog sveca, on će biti pučkom pobožnošću prihvaćen kao svetac... Povijesno gledano, Praljak sebe pokušava smjestiti negdje između Ratka Mladića i Sokrata, a on bi sigurno radije bio bliže Sokratu... Socijalne konzekvence bit će takve da će on postati jedna vrst sveca".³⁴

Zapovjedna odgovornost ³⁵

Iako jedna od važnih komponenata kako ove presude tako i međunarodnog ratnog prava, zapovjedna odgovornost nije u medijima dobila prostor koji joj pripada. Taj pojam ovdje navodim samo na nivou definicije; možda ona objašnjava zašto su se komentari fokusirali na druge teme.

Najsužetije, zapovjedna odgovornost je” u međunarodnom kaznenom pravu, institut prema kojemu vojni zapovjednici i druge nadređene osobe odgovaraju za zločine svojih podređenih.

³³ <https://www.portalnovosti.com/hrvatska-je-u-soku>

³⁴ <https://direktno.hr/domovina/puhovski-praljak-ce-puckom-poboznoscu-biti-prihvacen-kao-svetac-terselic-ostajemo-zarobljeni-nedovrsenim-ratovima-105638/>

³⁵ http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos-Zapovjedna_kaznena_odgovornost.PDF

Zapovjedna odgovornost može biti izravna, kada je izdana zapovijed da se počini zločin, i neizravna ili zapovjedna odgovornost u užem smislu riječi, kod koje nadređeni odgovaraju za propuštanje dužnoga činjenja (nečinjenje)³⁶...

Diskusija o transkriptima

Tema koja nije bila zaobiđena je vječno pitanje “hrvatskih strateških interesa” koji su “trebali biti zaštićeni”. (HRT 29. 11) Neke od izjava koje su “ispod nivoa” ne nude i ne potiču ozbiljnu diskusiju o faktima, obvezama i pravu na istinu (između ostalog) već prozivaju na linč “izdajnika” i veličaju zakon šutnje. Izgleda da je manje važno jesu li transkripti “dokaz” nužan za utvrđivanje istine i dogovornosti, da li su autentični (iako, istini za volju, danas tek malobrojni u Hrvatskoj tvrde da su fabricirani; bar je postalo opće mjesto da su to vjerodostojni dokumenti koji sadrže konkretne diskusije konkretnih pojedinaca), od činjenice da su postali javni. Jednostavno rečeno, zastupnici plemenske tišine neupitno su voljni sakriti istinu da bi se time izbjegla krivica; za njih je izbjegavanje krivice sinonim za zaštitu “naše stvari”. (Što za njih to “naše” znači i da li bi se svi građani s tim složili, jedno je od zanimljivih pitanja kojim bi se trebalo više baviti.)

“...Treba isto tako spomenuti da se taj UZP ovdje temeljio u velikoj mjeri na transkriptima, koji su iz Zagreba predani ovdje na Haški sud, pa pitam se jesu li zaista tadašnje hrvatske strukture mogle bolje zaštititi hrvatski strateški interes...” Branimir Farkaš. (HTV, 29. 11.)

“HR HB bila je legalna i legitimna institucija, koja je bila štit obrane hrvatskog naroda. Ova knjiga predstavlja i osudu svih onih koji su pridonijeli pribijanju Hrvatske na stup srama, u prvom redu bivšeg predsjednika Mesića, koji je jedan od najodgovornijih za donošenje ovakve presude, a na posredan način, odgovoran je i za smrt generala Praljka.” (Vladimir Šeks)

“Na čelu sve te organizacije veleizdajnika je Stipe Mesić. Ja da sam predsjednik Vlade RH, večeras bi meni Stipe Mesić bio u Remetincu!” (Ljubo Česić Rojs)

U tekstu pod naslovom “Pet gigantskih laži o haškim presudama” Jelena Lovrić zaključuje: “Takve optužbe svojevrsno su priznanje da se Hrvatska ne može braniti istinom, da se Tuđmanovi transkripti moraju skrivati, da nitko nikakvom kritikom ne smije šušnuti, još manje da bi paradu političkog autizma suočio s činjenicom da je car odavno, još od rata u Bosni i Hercegovini, potpuno gol. Stvaranje atmosfere hajke, s optuživanjem onih koji su samo poštovali hrvatske zakone o suradnji s Haaškim sudom, izraz je panike. Akteri pogrešne politike prema Bosni i Hercegovini dižu halabuku, svoju odgovornost prebacujući na druge. Strepe. Haaška presuda cijena je politike u kojoj su participirali. U strahu da će im ceh doći na naplatu, pokušavaju pilu

³⁶ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66888>

okrenuti naopako. Po njima, nisu krivi oni koji su zločine počinili, nego oni koji su na pogubne učinke Tuđmanove strategije prema BiH oduvijek upozoravali.”³⁷

Izjave advokata

Očekivana je pojava da advokati poslije bilo koje važne sudske odluke istu komentiraju, kako oni koji su bili direktno uključeni u određeni sudski proces tako i drugi. I u ovom slučaju izjave variraju, a neke se mogu smatrati upitnima. Nitko ne voli izgubiti, ali možda nije neophodno za to optužiti relevantno sudsko tijelo, bez nuđenja konkretnih primjera na kojima se neodobravanje presude osniva. Neke od izjava to prilično jasno pokazuju; druge zvuče mnogo profesionalnije.

Vesna Alaburić, odvjetnica Milivoja Petkovića, naglašava kako je trenutno važno da javnost zna da ova presuda nema nikakvo neposredno značenje te da to nije presuda protiv RH i presuda kojom se utvrđuje da je RH počinila agresiju na susjednu državu.... (RTL 29. 11.)³⁸ Njezino mišljenje (i obrazloženje) je bez svake sumnje vrijedno pažnje.

Senka Nožica, odvjetnica Brune Stojića, izjavila je 29. 11.: “Sve ovo što se dogodilo šokiralo nas je. I presuda i ovako tragičan kraj, stvarno nismo vjerovali da će se ovako završiti”³⁹. Opširnije je iznijela svoje mišljenje u “Oslobođenju” (8. 12.)⁴⁰

7. 12. HTV Odvjetnica Slobodana Praljka Nika Pintar rekla je kako presuda šestorki nije bila zasnovana na dokazima, nego na direktivi. Pintar kaže da kao pravница mora priznati presudu, ali da je neće poštovati. Smeta je što nitko nije pitao obranu da iznese što misli o radu Haškog suda pred Vijećem sigurnosti UN-a.⁴¹

Svoje obraćanje javnosti Višnja Starešina započela je na dan donošenja presude i to tvrdnjom da su “izjave Vesne Pusić doprinijele ovoj presudi”⁴². Nekoliko dana kasnije ponudila je svoje opširnije viđenje situacije, no s naglaskom na činu Slobodana Praljka: “Nema jasnije ocjene Haaškog suda od onog što je učinio Slobodan Praljak, ispivši bočicu otrova, nakon što mu je sudac

³⁷ <http://thebosniantimes.ba/clanak/10424>

³⁸ <https://vijesti.rtl.hr/video/vijesti/239001/vesna-alaburic-ova-presuda-nema-nikakvo-izravno-pravno-znacenje-za-rh-niti-znaci-odgovornost-za-zlocine-u-bih/>

³⁹ <https://net.hr/danas/hrvatska/hrvatski-odvjetnici-zgrozeni-presudom-to-je-skandalozno-protiv-vrha-srbije-i-jna-haski-sud-nema-niti-jednu-presudu/>

⁴⁰ <https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/intervjui/senka-nozica-haag-je-osudio-hrvatsku-politiku-vodenu-1993>

⁴¹ <http://www.index.hr/vijesti/clanak/praljkova-odvjetnica-presuda-nije-zasnovana-na-dokazima-nego-na-direktivi-necu-je-postovati/1012190.aspx>

⁴² <http://vijesti.hrt.hr/417817/pusic-osuena-je-politika-iz-90-tih-staresina-takve-izjave-doprinijele-su-ovoj-presudi>

pročitao presudu. I nitko to nije mogao učiniti onako kako je to učinio Slobodan Praljak: pomno planirano, do u detalja promišljeno, ljudski hrabro, moralno dosljedno, odbijajući živjeti s presudom ratnog zločinca za koju je znao da je nepravedna. I za koju svi koji žele znati, znaju da je ruglo od presude i od primjene međunarodnog kaznenog prava....Nakon što je prvostupanjski osuđen, a da mu nije pokazano što je to on kao čovjek i zapovjednik HVO-a mogao učiniti više, da bi zločina bilo manje, čime je on to pridonio progonu Bošnjaka/Muslimana i zašto je on bio okupator u svome Mostaru ili Čapljini, a Abu Hamza, Abu Maali ili Abu Hamad, njihovi osloboditelji..." (3. 12)⁴³

Goran Mikuličić smatra da se presuda neće negativno odraziti na Hrvatsku. "To su neke priče, nekakav spin koji kola u javnosti. Ne sudi se na tom sudu državama, sudi se pojedincima. Ako je osuđeni pojedinac državljanin neke zemlje kako će se to odraziti na tu državu? Nikako! Sudi se njemu, a ne državi". ("Novi list", 22. 11.) U istom prilogu zabilježene su i izjave Nobila i Jadranke Sloković, koja se ne slaže s Mikuličićem: "Ovo, naravno, nije presuda Hrvatskoj, ali je neupitno presuda u koju je uključen hrvatski državni vrh. To nema dileme. Tu nema kaznene odgovornosti. Ali da su živi Franjo Tuđman, Gojko Šušak i Janko Bobetko bi bili suđeni i meni je nejasno kakvi su to kriteriji i vijeće. Konzekvence su nesagledive, neće biti izravne, ali će biti političke". Anto Nobilo poziva na suočavanje s prošlosću: "Trebalo zauzeti stav. Mi ne smijemo postati taoci Bosne 1993. Imamo pozitivnu 1992. gdje se Hrvati brane od srpske agresije. Imamo pozitivnu 1994. i 1995. gdje zajednički s Bošnjacima suzbijamo velikosrpsku agresiju, ali imamo devet negativnih mjeseci 1993. i to treba pošteno reći. Nije sve negativno, ali tih devet mjeseci prema ovoj presudi jest, jer u pitanju je sam vrh Herceg Bosne".⁴⁴

Željko Olujčić je izabrao da vrijeđa sud i proziva neistomišljenike na način koji bi trebao biti kažnjiv: "Što se tiče samih presuda, nisam iznenađen. Ovaj sud vođen je na dolare, osnovan je od strane Vijeća sigurnosti UN-a. Umjesto da su se oteli utjecaju politike, oni su sudili nekom svojom pravdom... Mi u Hrvatskoj imamo osnovni problem unatoč lošem pozicioniranju Hrvatske u svijetu. Taj problem je što u Hrvatskoj djeluje peta kolona. Vesna Pusić je špijunka neke strane sile, konkretno Engleske i ona njihovu politiku želi projicirati na Hrvatsku."⁴⁵ I tako dalje...

Uz Dnevnik i ostale informativne emisije HTV-a, svi su mediji u Hrvatskoj, susjednim zemljama i diljem svijeta posvetili mnogo prostora presudi u Haagu. Vjerojatno najveći broj analiza i

⁴³ <http://www.hrsvijet.net/index.php/kolumne/76-gost-kolumne/48649-visnja-staresina-praljak-nije-mogao-prihvatiti-cinjenicu-da-je-on-okupator-a-abu-hamza-abu-maali-ili-ali-hamad-osloboditelji>

⁴⁴ http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/UDRUZENI-ZLOCINACKI-PODUHVAT-Odvjetnici-o-presudi-Tudman-i-Susak-bili-sudeni-da-su-zivi?meta_refresh=true

⁴⁵ <https://direktno.hr/direkt/olujic-u-hrvatskoj-djeluje-peta-kolona-a-vesna-usic-je-spjijunka-neke-strane-sile-105662/>

komentara, uključujući one koji imaju kritičan stav prema dominantnoj retorici, objavio je portal Index.⁴⁶

Bizarne izjave

U informativnim emisijama HTV-a prikazane su i brojne izjave “s ceste” (koje su dostupne u arhivima), a koje vrlo često slijede euforični ton koji su “obični građani” i neki drugi preuzeli od ličnosti “s autoritetom”. Na primjer:

“Ponosni smo na ono što se događalo u Domovinskom ratu...” Dragan Čović. (1. 12.) Njegova je izjava potpuni *non sequitur* – Domovinski rat (koji nitko ne dovodi u pitanje) se odnosi na teritorij RH a ne BiH ili Herceg-Bosne.⁴⁷

Jedna prolaznica na rubu suza kaže: “Hrvatska je osuđena za misli, Srbija je nagrađena za djela...” (ma što to značilo). (HTV, 2. 12.)

Javio se i Ljubo Česić Rojs: “Ja očekujem da ćemo mi to pobiti i da ćemo zatvoriti ovoga predsjednika suda, jer njega treba kazneno goniti zašto je general Praljak počinio suicid pet metara daleko od njega.”⁴⁸ Uzrujano iznosi i svoje viđenje hrvatske politike: “Mi samo spuštamo gaće pred svima i ližemo guzice svima koji s nama lijepo pričaju”.⁴⁹ Ako je i od generala, mnogo je.

Veliki broj izjava sakupljenih iz raznih izvora i relevantnih za prikazivanje formiranja i usmjeravanje javnog mnijenja kao i razumijevanje atmosfere u Hrvatskoj objavljen je u “Novostima” (8. 12. 2017)⁵⁰

INTERNACIONALNE REAKCIJE

I sama presuda bosanskoj šestorci našla bi mjesto u raznim svjetskim medijima no u daleko manjem obimu (budući da im Balkan i raspad Jugoslavije odavno nisu u žiži interesa) da nije bila popraćena samoubojstvom ispred kamere, usred sudnice. Taj presedan objavljen je na prvim stranicama novina i prikazan u televizijskim programima velikog broja zemalja. Na primjer, poznati novinar Ed Vulliamy napisao je za “The Guardian” tekst o svojim susretima s Praljkom

⁴⁶ <http://www.index.hr/vijesti/clanak/zlocini-hvoa-zatvarali-bosnjake-u-logore-razorili-mostar-ubijali-djecu-sjekli-usi-zarobljenicima/1010402.aspx>

⁴⁷ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=15884>

⁴⁸ <https://braniteljski.com/ljubo-cesic-rojs-ocekujem-da-cemo-pobiti-presudu-i-zatvoriti-predsjednika-suda>

⁴⁹ <https://direktno.hr/direkt/rojs-treba-suditi-plejadi-izdajnika-na-celu-s-mesicem-spustamo-gace-pred-svima-105610/>

⁵⁰ <https://www.portalnovosti.com/hrvatska-je-u-soku>

(1993. u Herceg Bosni i 2006. u sudnici Tribunala).⁵¹ (Tekst je u "Jutarnjem listu" preveden na Hrvatski.⁵²) Za BBC se oglasio novinar Jeremy Bowen, govoreći o svom svjedočenju zbivanjima oko Mostara kao i onom u slučaju Prlić i ostali, u sudnici Tribunala, 2007.⁵³ Osim BBC-ja, CNN, Associated Press, France Press i mnogi drugi u svojim naslovima navode da je Slobodan Praljak osuđeni ratni zločinac kojemu je u srijedu na Haškom sudu potvrđena zatvorska kazna u trajanju od 20 godina zbog zločina počinjenih na teritoriji Bosne i Hercegovine rane 1993.

U tako otvoren prostor ušli su, naravno, i komentari na izjave hrvatskih političara, prije svega Andreja Plenkovića i Kolinde Grabar-Kitarović. "The verdict has been declared a "deep moral injustice" by Croatian Prime Minister Andrej Plenković, believed to be the first declaration by the head of an EU government in support of a convicted war criminal."⁵⁴ ("The Guardian", 2. 12.) Austrijski "Der Standard" kaže da Predsjednica nastoji profitirati na Praljkovoj smrti a sve u cilju prikupljanja glasova nacionalista za reizbor 2019. godine.⁵⁵ (30. 11.) Najtiražniji švedski dnevni list "Aftonbladet" izražava šok što se u Saboru održala minuta šutnje i što se na glavnom zagrebačkom trgu pod Praljkovom slikom pale svijeće... "To se događa u zemlji koja je članica EU-a, usred naše civilizirane demokratske zajednice. Sramotno. Kult mrtvog ubojice pokazuje zastrašujući nedostatak demokratskih instinkata... Tužno je što je zemlja poput Hrvatske puštena u EU." Komentar na izjave Plenkovića i Kitarović je poražavajući. (6. 12.)⁵⁶ Nije pomogla ni komemoracija u Lisinskom. ⁵⁷ Izvještaji brojnih medija iz raznih zemalja nisu štedili hrvatsku politiku, no to izlazi izvan okvira ove analize.

POST FESTUM

Već tijekom prvog tjedna nakon presude pomalo se počeo mijenjati fokus izvještavanja. Pitanja koja se postavljaju su: tko je Praljku dostavio otrov, njegova dva oprostajna pisma, kad će tijelo

⁵¹ <https://www.theguardian.com/law/2017/nov/29/the-day-i-came-face-to-face-with-general-slobodan-praljak-in-the-hague>

⁵² <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/britanski-novinar-o-danu-kada-je-svjedocio-protiv-praljka-znao-je-napraviti-show-u-sudnici-ali-nisam-siguran-sto-je-postigao/6797793/>

⁵³ <http://ba.n1info.com/a229999/Vijesti/Vijesti/Reporter-BBC-a-Vidio-sam-sta-je-zlocinac-Praljak-radio.html>

⁵⁴ <https://www.theguardian.com/law/2017/dec/02/hague-security-clampdown-war-criminal-sslobodan-praljak-cyanide-in-the-dock>

⁵⁵ <http://bportal.ba/austrijski-standard-kolumnu-posvetio-covicu-kolindi-i-plenkovicu/>

⁵⁶ <http://www.index.hr/vijesti/clanak/najtirazniji-skandinavski-list-hrvatima-nije-mjesto-u-eu-oni-slave-kult-zlocinca-praljka/1012090.aspx>

⁵⁷ <http://www.index.hr/vijesti/clanak/vodeci-svjetski-mediji-zgrozeni-komemoracijom-praljku/1013185.aspx>

biti poslano u domovinu, hoće li početi stizati optužnice i zahtjevi za obeštećenje iz BiH, kako osporiti dijelove presude... Ministar pravosuđa Dražen Bošnjaković najavio je u srijedu (6. 12) da će Ministarstvo napraviti detaljnu i stručnu analizu presude haškoj šestorci te je istaknuo da je organizirao radnu skupinu, a nakon što analiza bude gotova, sjest će s odvjetnicima i vidjeti kako će dalje postupati u vezi s tim.⁵⁸

Istog dana, premijer Plenković je na pitanje novinarke N1 "Jučer smo čuli Vašu izjavu o šestorci, rekli ste da prihvaćate presudu, prvi dan to niste činili, kako je došlo do tog obrata?" odgovorio: "Vi očito se ubrajate u one koji izvrću teze, idite na web stranicu Vlade, poslušajte moju izjavu od tog dana i pročitajte izjave Vlade i vidjet ćete da takvo spinanje nečega što se nije izgovorilo nije dobro, nije primjereno".⁵⁹ No nije pojasnio kako može prihvatiti presudu ako se radi o "dubokoj moralnoj nepravdi prema šestorici Hrvata iz BiH i hrvatskom narodu."

6. 12. održana je i sjednica Vijeća Sigurnosti UN-a povodom zatvaranja Tribunala. Tužitelj Brammertz je, između ostalog, napomenuo da "mnogi osuđene ratne zločince i dalje smatraju herojima, dok se žrtve i preživjeli ignoriraju i zanemaruju...i dalje ne postoji istinska volja u regiji da se prihvate ogromna zlodjela iz prošlosti i da se okrene budućnosti, nažalost ponajprije među političkim rukovodstvima...Nažalost, isuviše mnogo ljudi sluša ratne zločince koji se skrivaju iza tvrdnji o kolektivnoj odgovornosti". Tužitelj je istaknuo da "zločine nisu počinile nacije ili narodi. Počinili su ih pojedinci, a ponajprije politički i vojni dužnosnici... dozvolite mi da budem sasvim jasan: nijedna zajednica ne snosi odgovornost za to što su ti ljudi učinili. Krivnju snose oni, i nitko drugi". To je razlog, po njegovom mišljenju, zbog kojeg pravda može osloboditi zajednicu bremena kolektivne odgovornosti, i zbog čega je pravda ključni preduvjet za pomirenje.⁶⁰

Tom prilikom govorila je i Kolinda Grabar-Kitarović. Podastrijela je 10 stranica teksta iz kojeg se mogu izvući neki navodi: "...Hrvatska dijeli mišljenje da je MKSJ u velikoj mjeri opravdao očekivanja međunarodne zajednice, odigravši važnu ulogu u borbi protiv kulture nekažnjavanja i da je bio instrument u osiguranju odgovornosti za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocid. Jednako je važna uloga Suda što je dao glas više od stotini tisuća žrtava najtežih zločina.... Dopustite mi da kao primjer navedem predmet protiv Milana Martića i Milana Babića, u kojem je Sud utvrdio postojanje udruženog zločinačkog pothvata s ciljem protjerivanja hrvatskog stanovništva s okupiranog hrvatskog teritorija kako bi se stvorila Velika Srbija... neke od kritika upućenih radu MKSJ-a ne umanjuju našu potporu radu ovoga Suda. Kao u svim pravosudnim sustavima u svijetu, postoje nedostaci... Hrvatska potpuno podupire rad Međunarodnog kaznenog suda i poštuje sve njegove presude, iako povremeno izražava neslaganje s određenim

⁵⁸ <http://vijesti.hrt.hr/418946/bosnjakovic-sve-strane-su-cinile-zlocine-ali-zlocin-ima-svoje-ime-i-prezime>

⁵⁹ <http://hr.n1info.com/a265504/Vijesti/Je-li-premijer-danas-otkrio-krivce-za-hibridno-djelovanje.html>

⁶⁰ <http://www.icty.org/en/press/prosecutor-serge-brammertz-addresses-the-united-nations-security-council-1>

aspektima rada Suda... Nedavna presuda MKSJ-a u predmetu Prlić i drugi ne smije se zlorabiti kako bi se implicirala kolektivna krivnja Hrvata u BiH..." (govor je u cijelosti objavljen na portalu Index)⁶¹

Inicijativa mladih za ljudska prava reagirala je na govor predsjednice. "Svojim jučerašnjim govorom pred Vijećem sigurnosti UN-a pokazali ste nevjerodostojnost svojih riječi i vlastitu nemogućnost provođenja politike suočavanja s prošlošću... Vi se niste u stanju suočiti sa zločinima koje su počinili naši sunarodnjaci. Kroz svoje političko djelovanje u Republici Hrvatskoj izražavali ste simpatije prema ratnim zločincima te ste iskrivljavali ili selektivno prikazivali utvrđene činjenice i presude MKSJ-a što uvelike narušava odnose u regiji, kao i proces društvenog pomirenja."⁶²

U prva tri mjeseca 2018. gotovo je nemoguće naći priloge u hrvatskim medijima koji spominju suđenje bosanskoj šestorici ili govore o Slobodanu Praljku. Erupcija emocija utopila se u fenomenu kratkog pamćenja. Ne govori se ni o žrtvama, ako nisu "naše", a i te se zaboravljaju. O "tuđim" žrtvama brinu malobrojni.⁶³ Prošlost je sigurno smještena negdje daleko odakle će se pojaviti nekom drugom prilikom, vjerojatno još uvijek reducirana na nacionalne mitove. Nije jasno do kada zaborav može trajati, ali je izvjesno da će se istinom, činjenicama, pravdom i pomirenjem nastaviti baviti samo malobrojni, oni koji vjeruju da je suočavanje s prošlošću

preduvjet za čišću, ako već ne izvjesniju budućnost.⁶⁴

16. 03. 2018.

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću

⁶¹ <http://www.index.hr/vijesti/clanak/procitajte-govor-kolinda-pred-vijecem-sigurnosti-una-ostro-iskritizirala-haski-sud/1012132.aspx>

⁶² <http://hr.n1info.com/a265790/Vijesti/Postovana-Predsjednice-nasi-su-uznici-vasi-su-zlocinci.html>

⁶³ <https://aa.com.tr/ba/balkan/aktivisti-iz-hrvatske-i-srbije-posjetili-ahmi%C4%87e-i-odali-po%C4%8Dast-ubijenim-bo%C5%A1nja%C4%8Dkim-%C5%B8rtvama/1044311>

⁶⁴ [http://www.sense-agency.com/tribunal_\(mksj\)/sense-u-mostaru-i-ahmicima.25.html?news_id=17239](http://www.sense-agency.com/tribunal_(mksj)/sense-u-mostaru-i-ahmicima.25.html?news_id=17239)